

Umut ile Belirsizlik Arasında:

Suriyeli Mültecilerin Gönüllü Geri Dönüş ve “Git ve Gör” Ziyaretlerine İlişkin
Görüşleri (Ağustos–Aralık 2025)

Tematik Rapor | Ocak 2026 | Mültecilerle Dayanışma Derneği

Umut ile Belirsizlik Arasında: Suriyeli Mültecilerin Gönüllü Geri Dönüş ve “Git ve Gör” Ziyaretlerine İlişkin Görüşleri (Ağustos–Aralık 2025)

Mültecilerle Dayanışma Derneği

Bu tematik rapor Ocak 2026 tarihinde yayınlanmıştır.

© Bu rapor, kaynak göstermek kaydı ile özgürce kullanılabilir, çoğaltılabilir ve dağıtılabilir.

Kapak görseli Google Gemini kullanılarak oluşturuldu.

Mültecilerle Dayanışma Derneği

Adres: Uğur Mahallesi 848 Sokak No:16

Konak / İzmir / Türkiye

Tel : 0090 232 483 54 21

E-posta: bilgi@multeci.org.tr

Web sitesi: multeci.org.tr

Mültecilerle Dayanışma Derneği (Mülteci-Der), 2008 yılında kurulmuş, Türkiye’deki mültecilerin, göçmenlerin ve sığınmacıların haklarını savunmayı amaçlayan, bağımsız ve hak temelli bir sivil toplum kuruluşudur. Misyonu doğrultusunda Mülteci-Der; hukuki yardım sağlamakta, kırılgan durumdaki bireyleri desteklemekte ve Türkiye’nin politika ve uygulamalarının uluslararası insan hakları standartlarıyla uyumlu olmasını sağlamak için çalışmalar yürütmektedir. Dernek; **European Council on Refugees and Exiles (ECRE)** ve **Türkiye Mülteci Hakları Koordinasyonu** başta olmak üzere çeşitli ulusal ve uluslararası ağların aktif bir üyesidir.

Mülteci-Der, göçmen, sığınmacı ve mülteci toplulukları içerisinde yeterince temsil edilmeyen ve dezavantajlı gruplarla düzenli olarak odak grup toplantıları düzenlemektedir. Bu küçük ölçekli, derinlemesine toplantılar, özel ve güvenli ortamlarda gerçekleştirilerek, katılımcıların deneyimlerini paylaşırken kendilerini rahat ve güvende hissetmeleri sağlanmaktadır. Bu oturumların temel amacı, söz konusu hassas grupların karşılaştığı farklı deneyimler ve zorluklar hakkında daha derinlemesine bir anlayış kazanmaktır. Ayrıca, bu tartışmalardan elde edilen bilgiler, Derneğin göçmen, sığınmacı ve mültecilere yönelik destek ve hizmetlerine ilişkin kurumsal stratejilerinin belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Kapsayıcı bir diyalogu teşvik ederek, Dernek, en fazla dışlanmış bireylerin seslerinin duyulmasını sağlar; böylece onların özel ihtiyaçlarına yanıt veren, haklarını savunan ve iyi olma hallerini destekleyen, hedefe yönelik programların oluşturulmasına katkıda bulunur. Atölye çalışmaları aynı zamanda topluluk oluşturma, güçlenme ve çoğu zaman daha geniş tartışmaların dışında bırakılan kişilerin yaşam deneyimlerini yansıtan çözümlerin geliştirilmesi için bir platform işlevi görür.

Bu tematik rapor, bu odak grup görüşmelerinde istişare edilen fikirlere dayanarak hazırlanmıştır. Ele alınan konular, tüm odak grup katılımcılarının, benzer grupların veya Türkiye genelindeki bireylerin görüş ve deneyimlerini kapsamamaktadır. Bu rapor, durumun bir kesitini sunmayı ve odaklanılan dezavantajlı grupların karşılaştığı sorunları görünür kılmayı amaçlamaktadır.

İçindekiler

1. Giriş.....	5
2. Metodoloji.....	6
3. Ana Temalar ve Temel Bulgular	7
3.1. Umut ve kederin iç içe geçtiği bir dönüm noktası	7
3.2. Dönüş tahayyül ediliyor ancak “gönüllülük” sorgulanıyor	8
3.3. Güvenlik ve emniyet.....	9
3.4. Temel hizmetler ve barınma: "Elektrik yok, su yok... evlerimiz yıkıldı"	11
3.5. Ekonomik olarak hayatta kalma: maliyetler, işler ve "sıfırdan başlamak"	12
3.6. Çocuklar ve "gelecek endişesi".....	14
4. Sonuç.....	15
Ek: Odak Grup Toplantıları Ayrıntıları	17

1. Giriş

On yılı aşkın süren çatışma ve yerinden edilmenin ardından Türkiye'deki Suriyeli mülteciler değişen siyasi gelişmeler, Suriye içindeki kırılgan güvenlik koşulları ve Türkiye'de yoğunlaşan sosyal ve ekonomik baskılarla şekillenmiş belirsiz bir gelecekle mücadele etmeye devam etmektedirler. Bu bağlamda, geri dönüş meselesi ister gerçekten gönüllü olsun, ister zorunluluktan dolayı erken gerçekleştirilmiş olsun, isterse de kötüleşen koşullar nedeniyle fiilen zorunlu kılınmış olsun, son derece kişisel ve oldukça karmaşık bir konu olmaya devam etmektedir. Kararlar çoğu zaman tek bir nedene bağlı alınmamaktadır; güvenlik, geçim kaygısı, aile içi sorumluluklar, hukuki statü ile onurlu ve istikrarlı bir yaşam isteğinin bir araya gelmesiyle şekillenmektedir.

Bu rapora temel oluşturan görüşmeler, Suriye'de 8 Aralık 2024'te Esad rejiminin devrilmesi ile yaşanan önemli siyasi değişimlerin ardından, 2025 yılının Ağustos ve Aralık aylarında gerçekleştirilmiştir. Bütün oturumlarda katılımcılar, "8 Aralık"tan derin duygusal anlam taşıyan bir an olarak bahsetmiş; bu tarih, rahatlama ve kutlamanın yanı sıra, yaşanan değişimin eve geri dönüş umudunu yeniden gündeme getirmesiyle de öne çıkmıştır. Ancak bu umut, yas ve henüz çözülmemiş travmalar tarafından sürekli olarak gölgelenmiştir. Birçok katılımcı için "8 Aralık", gözaltı, kaybolma ve akrabalarının kaybıyla bağlantılı acı anılar ve süregelen belirsizlikleri de yeniden canlandırmış, katılımcıları geri dönüş hasreti ile yeniden zarar görme korkusu arasında sıkışmış bir durumda bırakmıştır.

Aynı zamanda, katılımcılar geri dönüşle ilgili düşüncelerini Türkiye'deki günlük baskılarla da ilişkilendirmişlerdir. Artan yaşam maliyetleri ve kiralar, güvencesiz istihdam ve giderek kötüye giden ekonomik ortam ailelerin kararlarını şekillendiren faktörler olarak sıklıkla dile getirilmiştir. Bu maddi zorluklara ek olarak katılımcılar; yasal statü, geçici korumanın geleceği ve geleceğe yönelik plan yapabilme imkanı konusunda artan kaygılarını dile getirmişlerdir. Bazı katılımcılar için bu baskılar, Suriye'deki koşullar güvensiz hissettirse bile geri dönmeye "itilme" hissi yaratırken; bazıları içinse herhangi bir karar verilmeden önce net bilgiye ve güvencelere duyulan ihtiyacı pekiştirmiştir.

Bu rapor, Mülteci-Der tarafından düzenlenen üç küçük ölçekli nitel görüşmeden elde edilen bilgileri biraraya getirmektedir. Bu rapor, mültecilerin -özellikle kadınların- deneyim ve görüşlerinden yola çıkarak “gönüllü geri dönüş”ün pratikte ne anlama geldiğini, kişilerin hangi güvenilir bilgilere ve usulî güvencelere ihtiyaç duyduğunu; geri dönüş sürecinde güvenliğin, temel hakların ve aile birliğinin korunmasının hangi koşullarda mümkün olabileceğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede rapor, yalnızca geri dönüşü teşvik eden veya caydıran faktörleri değil, aynı zamanda birçok mültecinin seçeneklerini değerlendirirken yaşadığı belirsizliği ve kısıtlı seçimleri de vurgulamaktadır.

2. Metodoloji

Bu rapor, İzmir'deki Mülteci-Der ofisinde gerçekleştirilen, üç odak grup görüşmesinden toplanan nitel verilere dayanmaktadır. İlk odak grup görüşmesi Ağustos 2025'te, Suriye'nin çeşitli bölgelerinden gelmiş, 21-52 yaş aralığındaki yetişkin Suriyeli katılımcılarla gerçekleştirilmiştir. İkinci odak grup görüşmesi 11 Aralık 2025'te, gönüllü geri dönüş ile "Git ve Gör" ziyaretlerine odaklanan ve çoğunluğu çocuklu kadınlardan oluşan dokuz yetişkin katılımcıyı bir araya getirmiştir. Üçüncü odak grup görüşmesi ise 22 Aralık 2025'te, mini grup formatında gerçekleştirilmiş; yaşları 21, 37 ve 40 olan ve deneyimleri erkek aile üyelerinin sınır dışı edilmesi, geri dönmesi ya da başka ülkelere göç etmesi gibi durumları da içeren zorunlu aile ayrılıkları tarafından şekillenmiş üç Suriyeli kadınla yapılmıştır.

Oturumlar Mülteci-Der çalışanları tarafından yürütülmüş ve ihtiyaç duyulan durumlarda tercüme hizmeti sağlanmıştır. Katılımcılar, toplantıların amacı hakkında bilgilendirilmiş ve yalnızca kendilerini rahat hissettikleri konuları paylaşmaları yönünde teşvik edilmişlerdir. Oturumlar sırasında not alınmış, katılımcıların mahremiyetini korumak ve olası zarar riskini azaltmak amacıyla bu raporda kişisel tanımlayıcı bilgilere yer verilmemiştir. Tüm isimler ve kimlik tespitine yol açabilecek ayrıntılar çıkarılmış ya da genel ifadelerle aktarılmıştır. Alıntılar yalnızca oturum ve katılımcı kodu (örneğin, OG1-K3) ile belirtilmiş ve açıklık sağlamak amacıyla sınırlı ölçüde düzenlenmiştir.

Bu bulgular, kent bağlamında yaşayan, az sayıda katılımcının deneyimlerini yansıtmaktadır; ve Türkiye'de yaşayan tüm Suriyelileri istatistiksel olarak temsil etmemektedir. Odak grup dinamikleri, katılımcıların grup ortamında neleri paylaşabileceklerini de etkileyebilmektedir. Bununla birlikte oturumlar boyunca tekrarlanan kalıplar, mültecilerin geri dönüşü düşünürken karşılaştıkları ikilemler, öncelikler ve bilgi ihtiyaçlarına dair anlamlı bir tablo ortaya koymaktadır.

3. Ana Temalar ve Temel Bulgular

3.1. Umut ve kederin iç içe geçtiği bir dönüm noktası

Katılımcılar, 8 Aralık 2024'teki siyasi gelişmeleri duygusal anlamda yoğun olarak tanımlamışlardır. Kimileri için bu gelişmenin yarattığı rahatlama ve olasılık, yıllarca süren belirsizliğin ardından geri dönüşün mümkün olabileceği fikrini yeniden gündeme getirmiştir. Kimileri içinse bu gelişme, özellikle gözaltına alınan, kaybolan veya öldürülen akrabaları olan aileler için, acı hatıraları ve kederi geri getirmiştir. Birçok anlatımda, umut ve hüznün birbirinden ayrı tepkiler olarak değil, iç içe geçmiş ve aynı anda ortaya çıkan duygular olduğu görülmüştür:

“Tarifsiz bir mutluluk hissettim. Sabaha kadar haberleri takip ettik.” (OG1-K1)

“Yürüdüm ve ağladım—mutluluk gözyaşları.” (OG1-K2)

“Tutukluların cezaevlerinden serbest bırakılmasından memnuniyet duyduk.” (OG1-K4)

“Birçok akrabamı kaybettim. Bu yüzden öfke de hissediyorum.” (OG1-K5)

Bu sevinç ve acı, tartışmaların sonraki bölümlerinde katılımcıların Suriye'ye geri dönüşler hakkındaki konuşmalarını şekillendirmiştir. Bazı katılımcılar siyasi değişimin daha güvenli ve istikrarlı bir Suriye'ye işaret ettiğine inanmak isterken, çoğu katılımcı koşulların hızla iyileşeceğine ya da geri dönüşle ilişkili risklerin ortadan kalkacağına

inanmakta tereddüt etmiştir. Birçok katılımcı, duyguların tek başına somut kaygıları bastıramayacağını dile getirmiştir. "8 Aralık" tarihi bir başlangıç gibi görünse bile; güvenlik, hesap verebilirlik ve yeniden bir hayat kurabilme imkanı gibi temel meseleleri kendiliğinden ortadan kaldırmamaktadır.

3.2. Dönüş tahayyül ediliyor ancak "gönüllülük" sorgulanıyor

Oturumlar boyunca katılımcılar, geri dönmeyi istemek ile geri dönebiliyor olmak arasındaki farka dikkat çekmişlerdir. Suriye'ye dönme isteğini derin bir özlemle dile getirenler bile, geri dönüşün bir "seçim" olarak kalması gerektiğini vurgulamış; bu seçimin hiçbir baskı altında kalmadan, doğru bilgilere dayalı ve şeffaf prosedürler ile desteklenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Katılımcılar, sınır dışı edilme korkusu, ani idari değişiklikler veya panik yaratan söylentiler nedeniyle insanların kendilerini baskı altında hissettikleri durumlarda "gönüllü geri dönüş" kavramının anlamını yitirdiğini vurgulamışlardır.

Sıkça dile getirilen endişeler arasında, zorla dönüşün "gönüllü" gibi sunulması veya dönmek dışında fiilen seçenek bırakmayan baskıların varlığı olmuştur:

"Zorla geri gönderilmeyeceğiz, değil mi?" (OG2-K2)

"Kalmak isteyenlere ne olacak?" (OG2-K3)

Bazı katılımcılar, zorunlu kalmadıkça dönmeyeceklerini belirterek, yasal korumanın ve öngörülebilirliğin önemini vurgulamışlardır:

"Eğer beni sınır dışı etmezlerse, buradan ayrılmayacağım. " (OG1-K6)

Bazı katılımcılar ise geri dönüşü koşullu olarak, ancak ülke içinde asayiş ve asgari yaşam standartları sağlanırsa düşünülebilecek bir seçenek olarak değerlendirmiştir:

"Eğer Suriye Türkiye gibi olsaydı , geri dönerdim." (OG1-K7)

"Güvenlik %70 bile olsa yeterli olurdu—geri dönmek istiyorum." (OG1-K8)

Bu farklı oranlar insanların riskleri ne ölçüde göze alabildiğini, hane halkı koşullarını ve başlarına gelen kötü deneyimleri yansıtmaktadır. Ayrıca bu risk eşikleri kaynaklara erişimdeki eşitsizliği de yansıtmaktadır; bazıları için dönüş, Suriye’de konut, birikim veya aile desteği varsa mümkün olabilecek bir seçenek iken, diğerleri için aynı adım ciddi bir risk anlamına gelmektedir. Daha erken dönmeye istekli olan katılımcılar tarafından bile, yasal güvenceler ve dönüş sürecini mümkün kılacak somut destekler konusunda net bilgi talebi sıklıkla dile getirilmiştir. Katılımcıların bu talepleri; Türkiye’deki haklar, geri dönüş sürecinde izlenecek adımlar, aile birliğinin korunması, zorlu koşullar altında alınan ve geri dönüşü olmayan kararları önleyecek güvenceler hakkında da netlik sağlanmasını içermektedir.

3.3. Güvenlik ve emniyet

Tüm oturumlarda, güvenlik endişeleri geri dönüşün önündeki en yaygın ve acil engel olarak ortaya çıkmıştır. Katılımcılar, şiddetin ve güvensizliğin günlük yaşamda hala varlığını sürdürdüğünü ve öngörülebilir bir hukuk düzeninin olmamasının ise korku ve belirsizlik yarattığını belirtmişlerdir. Patlamalar, kaçırımlar ve cezasızlık politikaları içinde faaliyet gösteren silahlı aktörlerle ilgili haberler özellikle kamusal alanlarda çocukları ve kadınları etkileyen riskler olarak sıklıkla dile getirilmiştir.

“Suriye’de hâlâ güvenlik yok; patlamalar oluyor, insanlar kaçırılıyor.” (OG1-K3)

“Silahlı bir grup düğüne baskın düzenlemiş ve damadı kaçırmışlar.” (OG1-K4)

Katılımcıların aktarımları, güvenlik sorununun yalnızca büyük ölçekli çatışma riski olarak algılanmadığını; etkili bir koruma ve hesap verebilirlik olmadığında yol kesme, taciz, kaçırılma veya şiddete maruz kalma gibi gündelik tehditleri de kapsadığını göstermektedir. Birçok katılımcı, bu siyasi değişimin bir umut duygusu yarattığını ancak bu değişim insanların geri döndükten sonra güvende olacaklarına dair bir kanaate dönüşmediğini belirtmiştir. Bu anlamda, "güvenlik" soyut bir durumdan ziyade,

insanların sürekli bir korku içinde olmadan hareket edebilme, çalışabilme ve yaşayabilme imkanı olarak ifade edilmiştir.

Katılımcılardan biri, Suriye'den gelen bilgiler ve istikrarsızlığa dair görüntüler yayılmaya başlayınca iyimserliğin ne kadar çabuk tereddüte dönüştüğünü şöyle anlatmıştır:

“8 Aralık'ta şöyle düşündüm: ‘Neden buradayım? Geri dönmeliyim.’ Ama güvenliğin olmadığını gördükçe zamanla bu isteğimden vazgeçtim.” (OG1-K2)

Katılımcılar, güvensizliğin yönetim boşlukları ve kurumsal çöküşle yakından ilişkili olduğunu ifade etmişlerdir. Siyasi değişimin, otomatik olarak hukuk düzeni, faal kurumlar ve etkili bir kolluk sistemi getirmediğini vurgulamışlardır. Bazı katılımcılar için asıl endişe, geçiş süreçlerinin yerel silahlı aktörlerin daha fazla kontrol kazandığı güç boşlukları yaratabileceğiydi.

“Eski rejim gitti, yenisi geldi. Ancak hâlâ güvenlik sağlanamıyor.” (OG1-K1)

Katılımcı kadınlar güvenliği; hareket özgürlüğü, bağımsızlık ve onurla iç içe geçmiş bir bütün olarak tanımlamıştır. Katılımcı kadınlar, kamusal alanlarda güvenli bir şekilde, özgürce ve tek başlarına var olma hakkındaki korkularını dile getirmişlerdir:

“Kadınlar özgürce dışarı çıkamıyor... kendilerini güvende hissetmiyorlar.” (OG1-K9)

Genel olarak, katılımcılar, güvenliği geri dönüş için asgari bir ön koşul olarak tanımlamışlardır. Onlara göre güvenlik, sadece vaat edilmemeli, sürekli olarak sağlanmalıdır. Ülkelerine dönme isteği ne kadar güçlü olursa olsun hukuk düzeninde güvenilir iyileşmeler yapıp ve ülke içinde güvenlik sağlanmadığı sürece, birçok katılımcı geri dönüşün aileleri ciddi risklerle karşı karşıya bırakacağını düşünmektedir.

3.4. Temel hizmetler ve barınma: "Elektrik yok, su yok... evlerimiz yıkıldı"

Katılımcılar, daha iyi güvenlik koşulları altında geri dönüşü hayal etmeye çalışsalar bile, birçoğu Suriye'deki günlük yaşamı, yaygın konut yıkımı ve temel hizmetlerin çökmesi (veya güvenilmezliği) nedeniyle yapısal olarak yaşanmaz olarak tanımlamışlardır. Elektrik ve temiz suya erişememek, geçici bir sorun olarak değil, ailelerin hayatta kalıp kalamayacaklarını, çocuklarına bakıp bakamayacaklarını ve geri döndükten sonra onurlarını koruyup koruyamayacaklarını belirleyen temel bir kısıtlama olarak tekrar tekrar dile getirilmiştir.

"Elektrik yok, su yok." (OG1-K10)

"Suriye'deki akrabalarımız bize şöyle diyor: 'İş yok, elektrik yok, su yok.' ve evlerimiz yıkıldı." (OG2-K1)

"Kayınvalidem dört yıl önce geri döndü. Tek odalı bir evde yaşıyor; elektriği ve suyu yok." (OG2-K4)

Katılımcılar, Suriye'de bulunan akrabalarının anlattığı koşulların, başka yerlerde karşılaştıkları daha iyimser anlatılarla sıklıkla çeliştiğini vurgulamışlardır. Aile üyelerinden gelen bilgiler son derece güvenilir ve belirleyici olmaktadır; birçoğu bu mesajların geri dönme isteklerini azalttığını, çünkü "idare etmenin" bile sürekli bir mücadele ve zorluk gerektireceğini öne sürdüğünü ifade etmişlerdir.

Barınma, geri dönüş için en somut eşiklerden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Birçok katılımcı için yaşanabilir bir ev olmadan geri dönüş, evsizlik, güvenli olmayan barınma veya başkalarına bağımlılık anlamına gelmektedir. Çatışma veya hasar nedeniyle evlerini kaybeden aileler için, yeniden inşa olmadığı veya yeterli konut desteği sağlanmadığı sürece geri dönüş imkansız görünmektedir.

"Eğer bir ev olsaydı, geri dönebilirdik." (OG2-K5)

Katılımcılar, fiziksel barınmanın yanı sıra, konutu güvenlik, mahremiyet ve aile refahıyla da ilişkilendirmişlerdir. Hasarlı veya paylaşımlı bir konutta yaşamının, özellikle çocuklu aileler için zor olduğu ve zaten hassas olan koşullarda potansiyel bir çatışma ve stres kaynağı olduğu belirtmişlerdir.

Kadın katılımcılar ayrıca, altyapı çöküşünün günlük yaşamda cinsiyete dayalı yükler yarattığını da vurgulamaktadırlar. Suyun biri tarafından getirilmesi gerektiği veya düzenli elektriğin olmadığı ortamlarda, ev işleri ve bakım işleri yoğunlaşmakta ve bu yük genellikle orantısız bir şekilde kadınların omuzlarına binmektedir. Bu durum, geri dönüşü sadece maddi olarak zorlaştırmamakta, aynı zamanda etkisinin de eşitsiz olmasına yol açmaktadır.

“Su taşımak bile kadınların işi haline geliyor.” (OG1-K11)

Genel olarak, katılımcılar temel hizmetleri ve barınmayı sürdürülebilir bir geri dönüş için vazgeçilmez unsurlar olarak görmektedirler. Suya ve elektriğe güvenilir erişim olmadan ve güvenli barınma olmadan, birçoğu geri dönüşün "yeni bir başlangıç" değil, daha derin zorluklara doğru bir geçiş olacağını düşünmektedir.

3.5. Ekonomik olarak hayatta kalma: maliyetler, işler ve "sıfırdan başlamak"

Katılımcılar, geri dönüşü defalarca ekonomik bir kumar olarak tanımlamışlardır; ailelerin birikimleri, barınma imkanları veya güvenilir bir gelir kaynağı olmadan dönmeleri durumunda hızla sürdürülemez hale gelebilecek bir karar olarak nitelendirmektedirler. Birçoğu geri dönüşü "hayata eskisi gibi dönmek" olarak değil, iş fırsatlarının sınırlı olduğu ve günlük masrafların tahmin edilemez olduğu bir ortamda sıfırdan başlamak olarak değerlendirmektedirler. Fiziksel ve finansal olarak yeniden inşa etme olasılığı, özellikle evleri hasar gören veya yerinden edilme sırasında varlıklarını kaybeden aileler için bunaltıcı hissettirmemektedir. Bazı katılımcılar, daha önce geri dönmüş olan akrabalarının veya tanıdıklarının, döndükten sonra yaşadıkları pişmanlık ve zorluğu anlatarak, başkalarını geri dönmekten caydırdığını, belirtmişlerdir:

“Gidenlerin çoğu pişman oldu. Bize diyorlar ki: ‘gelmeyin’.” (OG2-K6)

Katılımcılar ayrıca geri dönüşün başlangıç maliyetlerinin altını çizmektedirler. Yolculuğun kendisinin ötesinde, evlerin onarımı, temel ev eşyalarının temini ve hizmetlerin güvenilir olmadığı bir ortamda günlük ihtiyaçların karşılanmasıyla ilgili acil masrafları anlatmaktadırlar. Sağlam bir konutu olmayanlar için geri dönüş, mali açıdan gerçekçi olmayan bir durum olarak değerlendirilmektedir.

“Geri dönmek bir çuval paraya mal oluyor. Ev harap olmuş, hiçbir şey kalmamış.” (OG2-K7)

Geçim kaynaklarına ilişkin endişeler, altyapının çöküşüyle yakından bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılar, elektrik, işleyen piyasa veya istikrarlı tedarik zincirlerinin yokluğunun insanların çalışma yeteneğini doğrudan nasıl baltaladığını vurgulamaktadır. Bu durum, sadece profesyoneller için değil, işleri temel hizmetlere bağlı olan esnaf ve zanaatkarlar için de geri dönüşü riskli hale getirmektedir..

“Kocam kaynakçı ama orada elektrik yok! Nasıl para kazanacak?” (OG2-K8)

Aynı zamanda, katılımcılar Türkiye'deki ekonomik baskının da geri dönüş düşüncelerini şekillendirdiğini belirtmektedir. Artan kiralar, gıda fiyatları ve faturalar, güvencesiz ve düşük ücretli işlerle birleşince birçok aile temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmaktadır. Bazıları için bu baskılar, iki taraftan da sıkıştırıldıkları hissini yaratmaktadır; Türkiye'de istikrarlı bir gelecek kuramamakta ama Suriye'de de sürdürülebilir bir şekilde hayatta kalamamaktadırlar.

“Kira ve faturalar çok yüksek. Kocalarımızın maaşlarıyla kira ve faturaları ödüyoruz, yetişemiyoruz.” (OG2-K9)

Bazı katılımcılar bu ikilemi, farklı riskler barındıran iki zorlu yer arasında bir karşılaştırma olarak değerlendirmektedir. Türkiye'de mücadele, mali sıkıntı ve uzun

vadeli istikrar konusunda belirsizlik olarak tanımlanırken; Suriye'de ise korku, yıkılmış altyapı, zayıf işgücü piyasaları ve sosyal güvenlik ağı olmadan bir hayatı yeniden kurmanın maliyeti nedeniyle ekonomik zorlukların daha da artacağı yönündedir. Türkiye'deki pahalılık ve Suriye'deki yaşanamazlık arasındaki bu gerilim, birçok katılımcının geri dönüşe yönelik temkinli tutumunu şekillendirmekte ve herhangi bir karar verilmeden önce net bilgi ve pratik destek taleplerini güçlendirmektedir.

3.6. Çocuklar ve "gelecek endişesi"

Görüşmeler sırasında, geri dönüş kararı alma sürecinde çocukların ana referans noktası olduğu defalarca vurgulanmıştır. Ebeveynler, geri dönüşü sadece güvenlik ve geçim sorunu olarak değil, uzun vadeli bir "gelecek endişesi" olarak da ele almaktadır. Çocuklar ne tür bir eğitim alacaklar? Nereye ait olacaklar? Büyüdükçe ne gibi imkanlara sahip olacaklar? Birçok hane için bu endişeler, mekana olan duygusal bağlılığın önüne geçmekte ve genellikle geri dönüşe daha temkinli bir yaklaşım sergilemelerine neden olmaktadır.

Özellikle hayatlarının büyük bir bölümünü Türkiye'de geçirmiş ergenler ve genç yetişkinler olmak üzere çocukların geri dönmek konusunda isteksiz olmaları görüşmelerdeki ortak bir nokta olmuştur. Ebeveynler, çocuklarının kimliklerini, arkadaşlıklarını ve hedeflerini Türkiye'de kurduklarını ve bazıları çocuklarının Türkiye'yi gerçekten bildikleri tek yuva olarak gördüklerini belirtmektedir.

"Çocuklar geri dönmek istemiyor... 17-20 yaş arası gençler." (OG2-K10)

"Oğlum diyor ki: 'Anne, ben burada doğdum, bu yüzden burada kalmalıyım.'" (OG2-K11)

Katılımcılar geri dönmenin, potansiyel uzun vadeli sonuçlarıyla birlikte, okullaşmayı ciddi bir düzeyde kesintiye uğratabileceğini vurgulamaktadır. Ebeveynler, çocuklarının eğitimdeki yıllarını kaybedebileceğinden veya okula güvenli olmayan yollardan gitmek

zorunda bırakılacağından endişe duymaktadır. Birçoğu ayrıca Suriye'deki eğitim sisteminin şu anda erişilebilir, işlevsel ve güvenli olup olmadığını da sorgulamaktadır.

Altyapı sorunlarının ötesinde, veliler eğitim sistemleri arasındaki geçiş konusunda endişelerini dile getirmektedirler. Bazıları, okullar faal olsa bile, müfredat, eğitim dili, belge gereksinimleri ve sınıf denkliklerindeki farklılıklar nedeniyle Türkiye'de geçen yıllardan sonra yeniden entegrasyonun zor olacağını düşünmektedir.

Görüşmelerde dil, geri dönüş konusunda özellikle önemli bir engel olarak ifade edilmiştir. Katılımcılar, birçok çocuğun artık Arapça'dan daha rahat Türkçe konuştuğunu ve bunun sosyal ve akademik entegrasyonu zorlaştırabileceğini düşünmektedir. Ebeveynler, çocuklarının dersleri takip etmekte zorlanacağından, akranlarından geri kalacağından veya izole olacağından endişe duymaktadırlar.

Çeşitli görüşmelerde, ebeveynler "ev"e duyulan duygusal çekim ile çocuklarının geleceklerini korumanın sorumluluğu arasında sürekli bir gerilim yaşadıklarını dile getirmektedirler. Bazı ebeveynler çocuklarının Suriye kimliği ve aile kökleriyle bağlantılı olarak büyümelerini istediklerini söylerken, aynı zamanda (mevcut koşullar altında) geri dönüşün eğitim, istikrar ve fırsatlardan fedakarlık anlamına gelebileceği zor gerçeğini de ifade etmektedirler. Birçoğu için bu, acı verici bir ikilem yaratmakta; geri dönme arzusu genellikle ebeveynlerin kuşağında en güçlü iken, çocukların aidiyet duygusu ve gelecek beklentileri giderek Türkiye'deki hayata bağlı hale gelmiş durumdadır.

4. Sonuç

Odak grup görüşmeleri ve mülakatlar net bir şekilde şu mesajı vermektedir: geri dönüş münferit, tek seferlik bir seçim olmaktan ziyade; güvenlik, temel hizmetlere erişim, ekonomik sürdürülebilirlik, aile birliği ve onurlu bir yaşam sürebilme imkanı ile şekillenen ve gelişen bir süreçtir. 8 Aralık 2024'te Esad rejiminin devrilmesi güçlü bir duygusal dönüm noktası olarak tanımlanmaya devam etse de, katılımcıların düşünceleri gösteriyor ki umut doğrudan geri dönmeye hazır olma anlamına gelmemektedir. Devam eden güvenlik sorunları, hasarlı konutlar, elektrik ve su kesintileri ile geçim kaynaklarındaki belirsizlikler kritik çekinceler olmaya devam etmektedir. Birçok aile için çocukların eğitimi, uzun vadeli planlar ile, kadınların özerkliği ve günlük yaşamdaki

güvenlikleri, karar verme süreçlerinin merkezinde yer almaktadır. Buna ek olarak, “gönüllü geri dönüş”ün gerçekten gönüllü olmasını sağlamak için güvenilir bilgiye ve koruyucu mekanizmalara yönelik artan bir ihtiyaç duyulmaktadır. Bütün odak grup toplantılarında, katılımcıların en belirgin talepleri zaman, netlik ve güvenlik olmuştur: koşulları değerlendirmek için zaman, haklar ve prosedürler konusunda netlik ve zorla geri dönüşten korunma ile aile birliğinin korunmasını içeren güvenlik.

Mülteci-Der’in bir yıl önceki raporuyla karşılaştırıldığında¹, tartışmanın genel hatları çarpıcı bir şekilde benzer kalırken, vurgulanan konular önemli ölçüde değişmiştir. 2025 raporu, rejimin çöküşünün geri dönüş söylemini yeniden şekillendirdiğini, ancak Suriye'nin yerel çatışmalar, silahlı aktörler, insan hakları endişeleri, ekonomik çöküş ve konut ve temel hizmetlerin yaygın yıkımıyla son derece kırılgan kaldığını ortaya koymaktadır. Bu durum, birçok mültecinin büyük ölçekli geri dönüşü erken ve güvensiz olarak görmesine yol açmaktaydı. Önceki raporda ayrıca, geri dönüş kararlarının Türkiye'deki deneyimlerden, özellikle zaman içinde kurulan yaşamlar ile çocukların uyumu ve eğitimi ile kadın hakları konusundaki endişeler gibi unsurlardan derinden etkilendiği vurgulanmış; koruma önlemleri olmadan geri dönmenin pratikte zorlayıcı bir hal alabileceği korkusu belirtilmişti. 2025 raporu, geri dönüşün büyük ölçüde sürdürülebilir olabilmesi için güvenlik, geçim kaynakları, altyapı ile yasal ve sosyal güvencelerde (özellikle kadınlar ve savunmasız gruplar için) anlamlı ilerlemenin gerekli olacağını belirtmiştir.

Bir yıl sonra, katılımcılar bu temel endişelerini dile getirmeye devam ediyorlar; ancak bu sefer bunları prosedürler, güvenilir bilgi kanalları ve "Gidip Gör" gibi mekanizmalar hakkındaki somut ve pratik sorularla ele alıp; Türkiye'deki yasal belirsizlik ve ailelerin parçalanmasının yarattığı sonuçlara ilişkin daha derin kaygılarla birlikte ifade ediyorlar.

¹Mülteci-Der, (Nisan 2025), Hayatları Yeniden İnşa Etmek, Yuva Kavramını Yeniden Tanımlamak: Suriyeli Mülteciler ve Geri Dönüş Tartışması – Odak Grup Görüşmelerinden Elde Edilen Bulgular (Aralık 2024-Ocak 2025) <https://multeci.org.tr/en/2025/04/18/rebuilding-lives-redefining-home/>

Ek: Odak Grup Toplantıları Ayrıntıları

Oturum	Tarih	Biçim	Konum	Katılımcılar (anonimleştirilmi ş)	Ana konular
OG1	14 Ağustos 2025	Odak grup (Soru-Cevap)	İzmir (Mülteci- Der ofisi)	Suriye'nin çeşitli bölgelerinden 21- 52 yaş arası yetişkinler.	Gönüllü dönüşün anlamı; siyasi değişim sonrası duygular; güvenlik; hizmetler; kadınların riskleri; çocuk eğitimi
OG2	11 Aralık 2025	Odak grup (notlar)	İzmir (Mülteci- Der ofisi)	Çoğunluğu çocuklu kadınlardan oluşan 9 yetişkin.	Gönüllü geri dönüş ve “Gidip Görme” programı; geri dönüş koşulları; maliyetler; geçim kaynakları; kadınların özerkliği; bilgi kaynakları
OG3	22 Aralık 2025	Yarı yapılandırılmış görüşmeler / mini grup görüşmeleri	İzmir (Mülteci- Der ofisi)	Zorla aile ayrılığından etkilenen 3 Suriyeli kadın (21, 37, 40 yaşlarında).	Zorunlu ayrılığın etkileri; başa çıkma stratejileri; kalma/geri dönme konusunda karar verme; bilgi ve destek ihtiyaçları

Mültecilerle Dayanışma Derneği, 2008 yılından bu yana, sığınmacı, mülteci ve zorunlu göçten etkilenen göçmenlerin evrensel insan hakları, uluslararası ve ulusal hukuk doğrultusunda onurlu bir şekilde hak ve hizmetlere erişebilmelerini sağlamak amacıyla hak temelli çalışmalar yürüten bir sivil toplum örgütüdür.

Mültecilerle Dayanışma Derneği
Association for Solidarity with Refugees

Adres: Uğur Mahallesi 848 Sokak No:16

Konak / İzmir / Türkiye

Telefon : 0090 232 483 54 21

E-posta: bilgi@multeci.org.tr

Web: multeci.org.tr

